

PAPER DETAILS

TITLE: Göçmenlerin Sosyal Uyumlarının Ayrimcilığa Dönüşmesine Karşı Çokkültürcü Sosyal Hizmet

AUTHORS: Nazan Aykut, Fatma Kahraman Güloğlu

PAGES: 397-412

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3018018>

Göçmenlerin Sosyal Uyumlarının Ayrımcılığa Dönüşmesine Karşı Çokkültürcü Sosyal Hizmet

Nazan AYKUT¹
Fatma KAHRAMAN GÜLOĞLU²

Derleme Makale

Öz

Ulus aşırı göçlerle günümüz toplumları daha fazla çokkültürcü hale gelmiştir. Bu durum hâkim toplum içinde çeşitli kültürlerin bir arada var olmasını sağlarken bazı zorlukları da ortaya çıkarmıştır. Bu zorluklar arasında göç eden nüfusun geldiği bölgeye uyumunun sağlanmasında göçmenler açısından tek taraflı bir uyum süreci işletilmeye çalışılması da yer almaktadır. Son yıllarda göçmen grubun sahip oldukları farklılıkları koruyarak toplumsal bütünleşmeyi sağlayacak çokkültürcü politikalar üretilmeye başlanmıştır. Ancak karşılıklı etkileşimin varlığının iyi gözetilememesi nedeniyle, hâlâ sosyal uyum çoğu kez tek taraflı şekilde göçmenin sosyal uyumunu hedefleyen bir süreç olarak işlemeye devam etmektedir. Bu noktada sosyal hizmet bir misyon üstlenebilir. Zira sosyal hizmet mesleği dezavantajlı gruplardan biri olan göçmenlerin ve sığınmacıların karşılaştıkları ayrımcılığın önüne geçmek için mesleki müdahaleler uygulamaktadır. Bu kapsamda çalışmanın amacı, göçmenlerden beklenen sosyal uyumun ayrımcılığa dönüşmesi ihtimalleri ve bu ihtimallere karşı alınması gereken tedbirleri çokkültürcü sosyal hizmet bağlamında tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler

Çokkültürcülük ve Göç,
Sosyal Hizmet,
Sosyal Uyum

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi
17.03.2023
Kabul Tarihi
08.09.2023

Multiculturalist Social Work against Discrimination in Social Cohesion of Migrants

Abstract

With transnational migration, today's societies have become more multiculturalist. While this situation has enabled the coexistence of various cultures within the dominant society, It has also created some difficulties. Among these challenges is the unilateral adaptation process for immigrants in ensuring the adaptation of the immigrant population to the region they come from. In recent years, multiculturalist policies that will ensure social cohesion by protecting the differences of the immigrant group have started to be produced. However, due to the fact that the existence of mutual interaction is not well observed, social cohesion still continues to operate as a process that aims at the social cohesion of the migrant, often unilaterally. At this point, social work can undertake a mission. Because the social work profession applies professional interventions to prevent discrimination faced by immigrants and asylum seekers, who are one of the disadvantaged groups. In this context, the aim of the study is to discuss the possibilities of social cohesion expected from immigrants turning into discrimination and the measures to be taken against these possibilities in the context of multiculturalist social work.

Keywords

Multiculturalism and
Migration,
Social Work,
Social Cohesion

Article Info

Received
17.03.2023
Accepted
08.09.2023

¹ Doktora Öğrencisi, Yalova Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı, 197303004@yalova.edu.tr, 0009-0006-3666-6092.

² Doç. Dr., Yalova Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, fkahraman@yalova.edu.tr, 0000-0002-0786-7075.

Giriş

Göç literatürüne baktığımızda uyum kavramının çok tartışıldığı ve net bir sonuca varılmadığı görülmektedir. Uyum kişinin sahip olduğu özelliklerini devam ettirerek, çevresiyle kurduğu dengeli ve sürdürülebilir ilişki biçimidir (Avcı, 2006). Başka bir tanıma baktığımızda ise mikro analiz düzeyinde uyum, bireyin ait olduğu toplumun değerlerine göre şekillenmesi ve çevresindeki yeni durumlara adapte olma durumudur (Kızılçelik ve Erjem, 1994). Uyum literatürdeki hangi kavramlarla açıklamaya kalkarsak kalkalım en önemli hususlardan biri, kişinin kendi benliğinden vazgeçmeden sürece katılmasıdır. Toplumsal bağlamda ise kavrama baktığımızda; bireyin kendi çevresiyle iş birliğine dayanan ve süregelen olan ilişkiler kurma durumu olarak açıklanabilmektedir (Şirin, 2012).

Göçmenlerin uyumuna dair beklentiler her ülkenin politikalarına göre farklılaşmaktadır. Bu politikaların en belirleyici olanları yasal düzenlemelerdir. Göçmenlerin uyumu için yasal düzenlemelerin yapılması bir gerekliliktir. Ancak Şeker'in (2015) belirttiği gibi bu düzenlemelerde hem göçmenlerin ihtiyaçlarının karşılanması hem de göç edilen toplumun beklentilerinin giderilmesinde bazı aksaklıklar yaşanabilmektedir. Örneğin; göçmenler açısından baktığımızda ev sahibi toplumla yaşarken sağlık, barınma, eğitim ve istihdam gibi alanlarda bir bütünleşme sağlanmadıkça, bulundukları toplum içerisinde içe kapanarak kendi sahip olduklarını daha katı olarak savunacak duruma gelme ve bu kapsamda 'öteki'ne karşı sürekli savunma halinde olma durumu ortaya çıkabilmektedir. Bu durumda önyargının oluşması kaçınılmaz olmaktadır. Bu kapsamda uyum sağlanırken, toplumsal bütünleşmeden bahsedebilmemiz için, bütünleşmenin kaynağının yalnızca mülteci yahut sığınmacı grup değil, aynı zamanda ev sahibi topluluk olduğu unutulmamalıdır (Sözer, 2019).

Uyumun bir alt kategorisi olan sosyal uyum kavramı da uyum gibi üzerinde anlaşılması güç bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak en genel tanımına baktığımızda kültür, etnik grup, din ve dil gibi ayrışmalardan ortaya çıkan toplumun niteliği olarak tanımlanabilir (European Commission, 2005). Sosyal uyum ayrıca iki önemli bağlamda açıklanmaktadır: Birincisi sosyal dışlanmanın ve nüfusu oluşturan gruplar arasındaki uyumsuzlukların minimize edilmesidir. İkincisi ise gruplar arasında sosyal sermaye ve sosyal ilişkilerin güçlendirilmesidir (European Commission, 2005: 6). Göç bağlamında en temel anlamıyla sosyal uyum göç etmiş olan halk ile yerleşik halkın karşılıklı etkileşim içerisinde, kendi kültürlerini koruyarak ve birbirleriyle paylaşarak güven içinde sosyalleşebildikleri bir sosyal ortamın tesis edilerek her iki halkın da birlikte yaşamaya devam etmeleridir. Ancak sosyal uyumun gerçekleşmesi kolay değildir. Sosyal uyumun önünde güvensizlik, xenofobi, ırkçılık ve ayrımcılık gibi büyük engeller de bulunmaktadır (Rudiger ve Spencer, 2003). İşte bir toplumda sosyal uyumun sağlanması için o toplumdaki insanların birlikte nasıl hissettikleri, güvenli ve içten bir çevrede olup olmadıkları, birbirlerine saygı gösterip göstermediklerine bakılması gereklidir.

Göçmenlerin vardıkları ülkede sosyal uyumlarının gerçekleşmesi hem onların hem de yerel halkın günlük hayatlarını idame ettirebilmeleri açısından oldukça önemlidir. Bunun için hassas ve etkili müdahaleler gerekebilir, aksi takdirde göçmen için ayrımcılık ve dışlanma riski ortaya çıkabilmektedir. Bu durum göçmenleri dezavantajlı gruplardan biri yapmaktadır. Tüm dezavantajlı gruplarla çalışan sosyal hizmet disiplini, göçmenlerle de çalışarak o toplumdaki sosyal uyumun gerçekleşmesinde aktif faaliyet yürütmektedir. Özellikle çokkültürcü yaklaşımla sosyal hizmet mikro, mezzo ve makro düzeyde çalışma yürütürken kültürel yetkinlik bilgisiyle hareket etmektedir. Bu alanda sosyal hizmet uygulaması birey ve toplumların sosyo-kültürel davranışları ve yaşayış biçimleri hakkında temel bilgiye sahip olma becerisini kullanmaktadır. Bu bilgi ve beceri çerçevesinde ancak çokkültürcü toplumların dezavantajlı durumları ortadan kaldırabilir. Özellikle geldikleri topluma göre farklı yaşam biçimlerine sahip göçmen ve sığınmacılarla çalışan sosyal hizmet uzmanı bu alanda çokkültürcü sosyal hizmet yaklaşımı ile müdahale ederek birey, grup ve toplumların sorunlarını çözmektedir.

Literatüre baktığımızda çokkültürcü yaklaşımların daha çok sosyoloji alanında ele alındığı ve konunun çoğunlukla toplumsal boyutuyla incelendiği görülmektedir. Sosyal hizmet literatüründe ise çokkültürlülük daha çok kavramsal olarak ele alınmıştır. Göç kapsamında sosyal hizmet ve sosyal uyum ilişkisinde ayrımcılığın önlenmesine yönelik sınırlı araştırma bulunmaktadır. Bununla birlikte göçmenlerin sorunlarının çözülmesinde her alanda faaliyet yürüten sosyal hizmetin çokkültürcü yaklaşımının yeri giderek daha da öne çıkmaktadır. Bu derleme çalışmanın amacı sosyal uyumunun ayrımcılığa dönüşmesine karşı çokkültürcü sosyal hizmet uygulamasının önemini tartışarak, kültürel yetkinlik bilgisi kapsamında bu uygulamanın nasıl gerçekleşeceğini tartışmaktır. Bu amaca ulaşabilmek

için öncelikle sosyal hizmet ve göç ilişkisi irdelenmiş, ardından göç ve sosyal uyum ele alınmıştır. Son olarak da ayrımcılık riskine karşı çokkültürcü sosyal hizmet uygulaması ve mikro, mezzo makro düzeyde meslek elemanlarının uygulamaları ile tartışılarak detaylandırılmış ve çalışma sonuca bağlanmıştır.

1. Göç ve Sosyal Uyum

Göç insanların ekonomik, siyasi, çevresel ve sosyal nedenlerle yaşadıkları ülkeden başka bir ülkeye hareket etmesidir. Göç eden insanların yeni gittikleri yerlerde toplumla sosyal uyum süreci başlamaktadır. Bu süreç genel olarak göçmenlerin ve sığınmacıların kişisel gelişimlerine ve toplumsal katılımlarına yardımcı olarak, toplumla bütünleşmelerini kolaylaştırmaktadır. Sosyal uyum, göçmenlerin gittiği ülkedeki kültüre ve normlara uyum sağlamalarında, yerel halkla beraber karşılıklı gösterdikleri çaba olarak tanımlanabilir. Bu kapsamda göçmenin rolü kadar, yerel toplumun da sosyal uyum sürecindeki rolü öne çıkmaktadır. Yerel toplumun kültürel farklılıklara saygı duyarak sosyal uyumun karşılıklı kısmına dahil olarak, sosyal uyumu kolaylaştırması oldukça önemlidir. Bu kapsamda literatürde uyum sürecini anlatan birçok kavram bulunmaktadır. Bunlar arasında entegrasyon ve asimilasyon öne çıkmaktadır.

Avrupa Mülteciler ve Sürgünler Konseyi'ne göre göç eden kişinin entegrasyonu gittiği yerde ilk günden itibaren başlar. Bu süreç bir kurs ya da eğitim değildir. Bu kapsamda entegrasyon kavramı göç eden bireylerin gittikleri toplumun bir parçası olarak uyum içinde yerel toplumla yaşamalarını sağlayan devamlı bir süreç olarak tanımlanabilmektedir (ECRE, 2005: 14). Entegrasyon sosyalleşmeyi artırarak, yabancılaşma ise anomiyi azaltarak bireylere ortak kimlik kazandırabilmektedir (Erkal, 1998: 134). Başka bir araştırmacıya göre ise kültürel kimliği koruyarak baskın topluma katılmaya entegrasyon denmektedir. Buna göre büyük sistem içerisinde iş birliği yapan unsurun, etnik grup olduğu belirtilmektedir (Berry, 1997: 9). Entegrasyon sürecinin doğrusal yahut tek yönlü ilerlemediği (Garcés-Mascreñas ve Penninx, 2016: 16), çok kapsamlı ve boyutlu olduğu ortaya konmuştur (Demirava, 2021: 6). Başarılı bir entegrasyondan bahsetmek için göç eden bireyin ev sahibi toplumun iş ve hizmetlerine erişim sağlaması, sosyal etkileşimde yerel halk tarafından kabulünün olması gereklidir. Ager ve Strang'ın (2008) "Entegrasyonu Anlamak: Kavramsal Bir Çerçeve" adlı çalışmasında başarılı bir entegrasyon için gereken dört kilit unsurdan bahsedilmiştir: Bunlardan ilki sosyal ağlardır. Diğer kolaylaştırıcılarıdır. Bu kolaylaştırıcılar kültürel bilgi, dil ve güvenlik olarak detaylandırılmıştır. Bir diğeri ise eğitim, sağlık, istihdam ve konutu kapsayan araçlar ve işaretler başlığıdır. Son olarak kurumsallık altında haklar ve vatandaşlık gelmektedir. Bu kapsamda Ager ve Strang (2008) göçmenlerin dil öğrenmesinin, kurumlara erişimlerinin ve kendini güvende hissetmelerinin başarılı entegrasyon için önemli olduğunu vurgulamışlardır.

Entegrasyon süreci hak ve vatandaşlık üzerinden ele alınmaktadır. Ev sahibi toplumun ve göç eden bireyin aynı hak ve hizmetlere ulaşımı, hukuki güvence ve demokratik yaşama katılabilmesi göç eden bireyin kendini güvende hissetmesini destekler. Statü ev sahibi toplumun göçmene bakış açısını ortaya koymaktadır. Bu kapsamda entegrasyon kimin hak ve yükümlülüklerinin olacağı, kimin içeride ve kimin dışarıda olduğunu belirleyen bir sürece dönüşebilir. Bu doğrultuda vatandaş olmayanın entegre olmaya zorlanması, zorunlu kültürleşme ve asimilasyona neden olmakta, entegrasyon süreci asimilasyona doğru evrilmektedir (Carrera, 2006: 6). Göç eden bireyin gittiği yere uyum sağlarken kendi kültüründen tamamen vazgeçme ve yerel toplumun kültürünü tamamen benimseme sürecine asimilasyon diyebiliriz. Bu süreçte göçmenler gittikleri toplumun kültürünü, davranışlarını ve dilini benimserler. Bu olguda göçmenler kendilerine yabancılaşarak, kültür ve kimliklerini kaybetmiş hissedebilirler (Alba ve Richard, 2005; Gordon, 1964).

Türkçeye sosyal uyum yahut sosyal bütünleşme olarak çevirilen "social cohesion" kavramı; göç eden kişinin yerel toplumla toplumsal bütünlük içerisinde farklılıkların çatışma ve eşitsizliğe yol açmadığı, toplumsal huzurun hedeflendiği bir süreç olarak açıklanmaktadır. Kendiliğinden isteyerek ya da zorunlu olarak bir arada bulunan toplulukların, ortak bir aidiyet hususunda karşılıklı saygı ve kabulün olmasıyla huzur içinde bir arada oldukları duygu ve yaşam şeklini ifade etmektedir (Erdoğan, 2020: 12, 17). Kelime anlamıyla bir bütünün parçaları arasındaki ahenk olarak tanımlanmaktadır ("TDK Sözlük Anlamı," 2021). Tıpkı entegrasyon gibi sosyal uyumun da net bir tanımı olmamakla beraber genellikle birliktelik ve dayanışma olarak ele alınmaktadır (Demirava, 2021: 3). Ancak asimilasyon ve entegrasyonla kıyaslandığında, sosyal uyum kavramı baskın kültüre 'boyun eğici' durumu ifade

etmemektedir, ev sahibi toplumda göç eden bireyin kendi dilini ve kültürünü yaşayabileceği ve saygı görebileceği bir durumu akıllara getirmektedir. Entegrasyon genel olarak göç eden bireyin geldiği toplumun değer ve davranışlarını öğrenmeleri, topluma uymalarını gerektirir. Bu da ulus-devlet toplumların tek kültürlü yapısının devamını sağlamakta ve topluma uyum sağlamanın tek yolu olduğunu vurgulamaktadır (Castles ve diğerleri, 2002: 114).

Önceki paragraflarda açıklanan entegrasyon ve asimilasyon kavramlarının üzerinde anlaşılmış net tanımlarının olmadığı görülmektedir. Ancak asimilasyon kavramı doğrudan göç eden bireyin geldiği toplumun içinde benliğini yitirmesini hedeflemektedir. Bu haliyle en eski ve katı uygulama yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Entegrasyon kavramı ise çok farklı şekillerde açıklanmakta, ancak kavramın genel itibarıyla göç eden kişinin tek taraflı olarak geldiği topluma uyum sağlamasını ifade edecek şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bu kavramlar içinde sadece sosyal uyum, göç eden bireyin ve yerel toplumun karşılıklı uyumu işaret etmektedir. Bu haliyle anlatılan kavramlar içinde en çağdaş ve uygulanabilir olan olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrımcılık içermemesi nedeniyle bu kavram, soruna doğru yaklaşılmasını ve ihtiyaçların tespitinin doğru yapılmasını sağlamaktadır. Ayrıca sosyal uyum kavramının kullanılması toplumda farkındalık yaratarak göçmenlere karşı önyargının azalmasına ve ayrımcılığın ortadan kalkmasına yardımcı olacaktır.

1.1. Göçmenlerden Beklenen Sosyal Uyum

Küresel dünyada hareketliliğin artmasıyla beraber göçmenlerin gittikleri yerlere uyumu hem kendileri hem de geldikleri ülke için önemli bir konu haline gelmiştir. Bu kapsamda her iki toplum için sosyal uyum sürecinde birçok sorun çıkmakta ve bu sorunların çözümü hususunda birçok araştırma yapılmaktadır. Göçmenlerden beklenen sosyal uyum konuları üzerine yapılan çalışmalar arasından, ülkeden ülkeye değişmekle beraber, genel olarak istihdam, eğitim, dil eğitimi, sosyal hizmet ve kültürel farklılıkların anlaşılması başta gelmektedir.

Yerel toplumla farklı kökenlere sahip olan göçmenler, diğer gruplar ve hakim toplumla bir arada yaşarken kültürleşme sürecine maruz kalmaktadır. Bu süreçte hakim toplum ve diğer azınlık grupları ile gerçekleşen sosyal etkileşim sonrası her iki toplumun temel farklılıkları olan değerler, dil, kültür, kimlik ve davranışlarında bazı değişiklikler meydana gelmektedir (Saygın-Hasta, 2018: 313). Berry'e (2001: 619) göre bu değişim dört temel yönelimle ortaya çıkar. Bunlar; ayrılma, asimilasyon, bütünleşme ve marjinalizmdir. Bu kavramlardan ayrılma, göçmenlerin kendi kültürünü devam ettirip hâkim toplum ile sosyalleşmekten kaçınmasıdır. İkincisi olan asimilasyon kavramında, göçmenlerin kendi kültürünü devam ettirmeyip yerel toplumun kültürel özelliklerini benimsemesi sonucu yerel toplumun kültürüne tamamen benzerliği vurgulanmaktadır. Üçüncüsü olan bütünleşme ise göçmen grubun kendi kültürünü sürdürürken öte yandan yerel toplum ile etkileşim içinde olmasını ifade eder. Bu yönelimde göçmen hem kendi kültürünü sürdürürken hem de yerel toplumun kültürünü benimsemeye çalışmaktadır. Son olarak marjinalizm kavramıyla göçmenin ne kendi kültürel grubuyla ne de hâkim toplumla sosyal temasının olmaması sonucunda ortaya çıkan durum anlatılmaktadır (Berry, 2001: 619; Berry ve diğerleri, 2006: 306). Görüldüğü gibi göçmenin yerel toplumla temasında birçok yeni davranış şekli ortaya çıkabilmektedir.

Göçmenlerin, yerel topluma uyumu bağlamında, kendi kültürleri, gelenek ve göreneklerinden tamamen vazgeçmeden sosyal temas ile sosyal uyumu sağlaması çokkültürcü modelle mümkün olabilmektedir. Bu süreç, göçmenin dinî, etnik ve kültürel bir sosyolojik azınlık gruba yönelik aidiyetini ve o gruba özdeşleşmenin sonucu olarak tanıma talebinin görülmesidir (Cuche, 2004: 144). Şayet yerel toplumun sahip olduğu temel haklara göçmen toplum hâkim değilse, toplumsal eşitlikten bahsetmek oldukça güç olmaktadır. Çokkültürlük yaklaşımı kapsamında göçmenlerin yerel topluma uyumu oldukça kolaylaşmaktadır. Göçmenlerden beklenen sosyal uyumun gerçekleşmesi için, onların kendi kültür ve değerlerini de yaşayabilecekleri alanın kendilerine tanınması esastır. Bu sağlanırken aynı zamanda göçmenin de yerel halka uyum sağlayabilmesi için çeşitli sorumlulukları vardır. Bu kapsamda geldiği toplumun temel değer yargılarını, gelenek-göreneklerini ve temel hukuki bilgilerini bilmesi de göçmenden beklenmektedir. Bu durum gerçekleşmediği takdirde göçmenin yerel toplumla bütünleşmesi zorlaşmakta ve sosyal uyumu gecikmektedir.

Göçmenlerin yerel topluma uyumunu zorlaştıran birçok unsur vardır. Özellikle yerel halkın olumsuz tutumu nedeniyle göçmenden beklenen sosyal uyum gerçekleşmeyebilir. Yerel toplum üyelerinin göçmen toplumu ötekileştirmesi, aşağılayıcı ifadeler kullanması sonucu göçmenler,

toplumdan uzaklaşarak belli bir bölgede gettolaşmış bir yapı kurabilirler. Bu durum varoluşsal güvensizlik sorununu ortaya çıkarır. Bu özel alana sıkışma olarak da adlandırılır. Bu durum ayrılmaya yol açmaktadır. Ayrışma göç alan toplumlarda birlikte yaşam adına geliştirilen politikadır, bu durum bazı durumlarda göçmenin tercihiyle ortaya çıkmaktadır. Ayrışma göçmenlerin kendine benzer gruplarla toplumdan ayrı bir konumda örgütlenmesiyle ortaya çıkmaktadır (Göker, 2015: 141). Bu durumun ortaya çıkmasında birçok faktör etkili olmaktadır: Sosyal sermaye, dışlanma, güvenlik, içe kapanma, ayrımcılık ve kendi toplumuyla birlikte yaşama arzusu bu faktörler arasında yer almaktadır. Yerel toplum tarafından göçmenlerin mekânsal ayrılmaya tabi tutulması sonucunda ortaya gettolaşma çıkmaktadır. Avrupa'daki Çin mahalleleri bunun bir örneğidir. Aynı zamanda mekânsal ayrılık kültürel ayrılığa da yol açmaktadır. Mekânsal ve kültürel ayrılıkların iki toplumun temasını azalttığı ve kabulü olumsuz etkilediği de bilinmektedir. Bu tarz ayrışmalar toplum içinde, ayrılmış paralel toplumların ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Göker, 2015: 140). Göçmenlerin hâkim toplum içinde kendi kültürüne bağlı kalarak mekânsal ayrışma yaşaması durumunda yerel topluma uyum sağlanmamakta ve bütünleşme zorlaşmaktadır. Bu süreçte göçmenlerin hâkim toplumla uyum sağlaması mümkün olamamaktadır. Görüldüğü gibi göçmenden yahut yerel toplumdan kaynaklı çeşitli olumsuz tutumlar nedeniyle sosyal uyum sağlanamamakta, ayrılmış ve yabancılaşmış bir nüfus ortaya çıkabilmektedir.

Küreselleşmeyle birlikte çok dinli, çok etnikli ve çokkültürcü toplumlar ortaya çıkmaktadır. Bu artan küresel hareketlilik içinde göçmenlerin yerel topluma uyumu çokkültürlülük politikalarının tartışılmasına neden olmaktadır. Çokkültürlülük göçmen grupların kültür, tarih, dilini sürdürme isteğiyle ortaya çıkmaktadır. Uygulamada göçmenlerin farklılıklarını koruyarak uyum sürecini tamamlaması tamamen kabul görmemektedir. Özellikle yerel toplumla çatışmaya neden olabilecek farklılıklar kabul görmemektedir. Göçmenler topluluk içinde uyum ve bütünleşme süreci en zor olan gruplardır. Özellikle travmatik deneyimi olan göçmenlerin yerel topluma uyumu oldukça zor olabilmektedir. Özellikle hem yerel toplum hem de göçmenin dinamiklerinin doğru ele alınmaması sonucu, bütünleşmeyi sağlamaya yönelik politikalar kimi zaman ayrılmaya neden olabilmektedir. Bu kapsamda göçmen ve yerel toplumun bütünleşmesini sağlayacak yaklaşımlardan en etkili olanı çokkültürcü yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yaklaşımla beraber göçmenin yerel topluma uyum sağlaması kolaylaşmaktadır.

Bu doğrultuda göçmenlerden beklenen sosyal uyum, yeni geldikleri toplumda sosyal, ekonomik, kültürel ve hukuki normlara uyum sağlamalarını kapsamaktadır. Bu durum sağlandığında göçmenlere karşı oluşan ayrımcılık ve önyargı azalmakta, sosyal hayata katılımları artmakta ve toplumun normlarına uyum sağlamaları kolaylaşmaktadır. Bunun gerçekleşmesinde yerel toplumla çatışmaya neden olabilecek farklılıklar göz önünde bulundurularak ve böyle bir çatışmadan kaçınılarak çokkültürcü yaklaşım ve politikaların hayata geçirilmesi gereklidir.

1.2. Göç Alan-Yerli Toplumun Sosyal Uyumdaki Rolü

Göçmenin geldiği topluma ekonomik ve kültürel olarak yeterince uyum sağlayamaması ekonomik yük ve tehdit olarak algılanmasına neden olmaktadır, ancak bunun aksine göçmen ekonomik anlamda güçlü ve sosyal anlamda uyum sağladığı zaman da yerel halk tarafından tehdit olarak algılanabilmektedir (Johnson, Farrell ve Guinn, 1997). Bu durum göç alan toplumun göçmenlere bakışının ne kadar önemli olduğunu da ortaya koymaktadır. Düzenleyici odak kuramı bu durumu analiz ederek, sığınmacı ve göçmenlerin uyumunda yerel halkın tutum ve davranışlarına odaklanmıştır (Higgins, 1997).

Düzenleyici odak kuramına göre, kişiler gelişim ve güvenlik konularında yükselme ve önleme olarak iki farklı tutum sergilemektedirler. Bu motivasyon yönelimleri bireyin psikolojik ihtiyacına göre farklı davranış kalıpları kullanmasıyla seçilmekte ve farklı duygusal sonuçlara neden olmaktadır. Yükselme odaklı seçim genel olarak başarılı olma ihtiyacı içermektedir. Bu yaklaşımın seçilmesinde bireyin hem bireysel hem de gruplar arası ilişkilerde başarılı olma ihtiyacı yer almaktadır. Ancak önleme odaklı motivasyonda ise bireylerin güvenlik kaygıları etkili olmaktadır. Bu motivasyonda olan bireyler hem kişisel hem de gruplar arası ilişkilerde olumsuz sonuçlara odaklanırlar (Higgins, 1997).

Gruplar arası ilişkileri inceleyen araştırmalar ayrımcılık konusunda yükselme motivasyonunda olan kişilerin göç eden bireylerle yaşarken kaynakların dağılımında öteki olarak sınıfladıkları göç eden bireylere karşı ayrımcı davrandıklarını; önleme motivasyon odaklı bireylerin ise negatif kaynakların dağılımında göç eden bireylere karşı ayrımcılık gösterdiklerini ortaya çıkarmıştır (Sassenberg, Kessler, ve

Mummendey, 2003). Göç alanında yapılan çalışmalarda yerel toplumda önleme motivasyonlu bireylerin kültürel olarak kendine benzemeyen sığınmacı ve göçmenlere karşı olumsuz tutum sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Ancak yükselme odaklı katılımcıların, kültürel olarak kendilerine benzememesine rağmen, ekonomik olarak güçlü sığınmacı ve göçmenlere karşı tutumlarının pozitif olduğu görülmüştür. Yapılan araştırmalarda vatanseverlik, çok kültürlülük ideolojisi ve milliyetçiliğin istatistiksel olarak yukarıda sonuçları değiştirebildiği ortaya çıkmaktadır (Peters, Boldero ve Kashima, 2010).

10 ülkede düzenleyici odak kuramına yönelik gerçekleştirilen araştırma sonuçları yerel halkın tutumunun göçmenlerin uyumunda etkin olduğunu göstermektedir (Sassenberg, Kessler ve Mummendey, 2003). Bu çalışmada ortaya çıkan sonuçlara göre göçmenlerin uyumunda yerel toplumun rolünde en önemli unsurlar şöyledir:

- Kişilerin yükselme ve önleme motivasyonları hem kişisel hem de gruplararası ilişkilerde değişken olarak karşımıza çıkmaktadır (Shah, Brazy ve Higgins, 2004).
- Bireylerin sosyal hedefleri sığınmacıları ve göçmenleri değerlendirmelerinde farklı motivasyona yönelmelerini etkiler (Peters, Boldero ve Kashima, 2010).
- Kişilerin farklı motivasyonlara yönelmeleri kalıcı bir unsur değildir, geçici etmenler olarak karşımıza çıkmaktadır (Shah, Brazy, ve Higgins, 2004).
- Sığınmacı ve göçmelere karşı tutumda vatanseverlik, çok kültürlülük, milliyetçilik gibi faktörler bireylerin motivasyon yönelmelerini doğrudan etkilemektedir (Peters, Boldero ve Kashima, 2010).

Yukardaki yaklaşımda da görüldüğü üzere yerel halk ve göçmen arasındaki temasta özetlenen sonuçlar çok etkin olmakla beraber, Türkiye’de bu durumu test eden bir araştırma henüz bulunmamaktadır. Son yıllarda çok fazla göç alan ve uzun süredir bu göçmenlere ev sahipliği yapan Türkiye’de göçmenlerin çoğunluğu şehir merkezlerinde yaşamaktadır. Dolayısıyla bir arada yaşayan yerel halk ve göçmenin uyumunda, yerel halkın tutumunun sosyal uyum üzerinde önemli rolü vardır. Bu kapsamda böyle bir araştırmanın Türkiye’de yapılması ve sonuçlarının sosyal politikalar üretme noktasında uygulanması desteklenmelidir. Böylece göçmenler konusunda yerel halka bilgi sağlanırken iki odaklı yönelme olan yükselme ve önleme odaklı bilgilendirmeler yapılmalıdır. Söz konusu eğitimler öncesinde de geçici olarak uygun düzenleyici odaklanmanın faaliyete geçmesi sağlanmalıdır. Bu bilgilendirmenin yerel halkın göçmenlere karşı tutumunda olumlu etki bırakacağı, göçmenlerin uyum sürecini kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Sonuç olarak sosyal uyum süreci salt göçmenin uyum sağlamasıyla başarıya ulaşmamaktadır. Yerel halkın da göçmenlere karşı olumlu tutum içerisinde olması ve destekleyici biçimde yaklaşmasıyla başarılı bir sosyal uyum süreci gerçekleşebilir. Bu kapsamda çalışmamızın bir sonraki başlığında sosyal uyumun tek taraflılığı yahut diğer olumsuz faktörlerin sosyal uyumu nasıl ayrımcılığa dönüştürme riskinin olduğu ele alınmıştır.

1.3. Sosyal Uyumun Ayrımcılığa Dönüşme Riski

Göç belirli alanlarda uyum sürecini zorunlu kılmasına rağmen bu süreçler gerilim ve çatışmalara da yol açabilmektedir. Ülkeler sosyal uyum programları uygularken, yapılan program kapsamında göçmen için ayrımcılık riski de ortaya çıkabilmektedir. Göçmen ve yerel toplumun sosyal uyumda karşılıklı rolü bulunmaktadır, göçmenlerin yerel toplumun normlarına uyumu önemliken, yerel toplumun da göçmenlere karşı hoşgörü, adil ve kabul edici yaklaşımlarının olması uyumu kolaylaştırmaktadır. Fakat bu faktörlerin sağlanması için her iki tarafın beklentilerinin karşılanması gerekmektedir, bu sağlanmadığında ayrımcılık ortaya çıkabilmektedir. Toplumda göçmenler temel hak ve hizmetlere erişim gibi alanlarda daha çok haksızlığa maruz kalmaktadırlar. Yerel toplumun bu konuda göçmeni desteklemesi toplumsal eşitliğin sağlanması ve ayrımcılıkla mücadele edilmesi için önem arz etmektedir. İki kültürün birbirini tanıması ve empati kurması, ayrımcılığın önlenmesinde başat rol oynamaktadır. Bu şekilde göçmenler kendi kültürüyle beraber yerel toplumda birlikte yaşam pratiklerine uyum sağlayabilir.

Şahin ve Şimşek (2018) yaptıkları çalışmada göçmenlerin yaşadığı ayrımcılık sorununun sosyal uyumun gerçekleşmesini büyük oranda engellediğini ortaya koymuşlardır. Bu kapsamda ayrımcılığın göçmenlerin topluma uyum sağlamalarının ve kabulünün önünde engel olduğunu belirtmişlerdir. Aynı zamanda iş bulma, eğitime devam etme ve sağlık vb. hak ve hizmetlere erişimde ayrımcılığın olmasının da sosyal uyumda oldukça olumsuz bir durum olarak karşımıza çıktığını

belirtmektedirler. Yine ayrımcılığın göçmenin kendi kültürel mirasının devamının önüne geçtiği, ayrımcılık nedeniyle kendi kültürünü ve kimliğini saklayabildiği, bu durumun sosyal uyumu zorlaştırdığı ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda yapılan araştırmada ayrımcılığın ortadan kaldırılması için göçmenlere yönelik pozitif ayrımcılığın sağlanması, ayrımcılığa karşı toplumsal farkındalığın artırılması, göçmenin eğitim ve iş piyasasına hızlı uyumu ve göçmenin kültürel haklarının korunmasının sağlanması gibi çalışmalar yürütülmesi önerilmiştir.

Göç süreci bilgi, beceri ve deneyimi ne olursa olsun kişinin iç dünyasında çeşitli değişiklikler meydana getirir. Yapılan bir araştırmaya göre boşluk, yalnızlık, özlem, yabancılık, kişilik sorunu, köksüzlük, aşağılık duygusu, kuşkuculuk, anadilinin aşağılanması, kırılabilirlik, suçluluk ve önyargı gibi duyguların göçmenlerde olabildiği ortaya çıkmıştır (Şahin, 2001: 6-65). Suriyeliler ve Türkler arasındaki tarihsel, coğrafi ve dinî bağların kolaylaştırıcı etkisi olmasına rağmen, Türkiye'deki sığınmacıların yerel halkla temasında çeşitli sorunlar da ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda kira, konut, kayıt dışı ekonomi, cinsel istismar, çok eşlilik, refakatiz ve ayrı düşmüş çocuklar problemi, yaşam tarzı ve tüketim alışkanlıklarına yönelik sorunlar gibi birçok sorunla karşılaşıldığı görülmektedir. Ayrıca dil öğreniminin gecikmesi ve dil bilmeme de ortak sorunların başında gelmektedir. Göçmenlerin dil bilmemesi, geldiği toplumun kültür, gelenek ve göreneklerini kolay öğrenememesine bunun yanı sıra hukukuna uzak olmasına yol açmaktadır. Bu durum da birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Ayrıca bu durum kişinin topluma yabancılaşmasına neden olmaktadır ve de sosyal uyumu zorlaştırmaktadır. Sonuç olarak sosyal uyumun ayrımcılığa dönüşmesinde birçok unsur bulunmakla beraber iki farklı değere sahip olan toplumun birbirlerine karşı önyargılı olmaları, ayrımcı tutum sergilemeleri ve dışlayıcı olmaları bu ayrımcılığı artırmaktadır. Bunların oluşmasının nedeni korku, bilgisizlik ve kültürel çatışmalardır.

2. Sosyal Hizmet ve Göç

Sosyal hizmet toplumun dezavantajlı kesiminin desteklenerek güçlendirilmesini, iyilik ve refahlarının yükseltilmesini hedefleyen ve de insan hakları ve sosyal adalet kavramlarına dayanarak mesleki çalışmalar yürüten bir disiplindir. Göçmen ve sığınmacılar içinde bulundukları olgunun zorluğu nedeniyle hak ve hizmetlere erişemediğinden dezavantajlı grup olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Hem geldikleri coğrafyadan ayrılmanın hem de vardıkları coğrafyaya uyum sağlamanın çeşitli zorluklarıyla karşılaşan göçmenlerle çalışmada içinde bulunulan boyutların tümüyle ele alınması gereklidir. Sosyal hizmet alanı hem bilgi birikimi hem de alan deneyimi ile göçmenlerin içinde bulundukları duruma etkili bir şekilde müdahale edebilecek donanıma sahiptir. Araştırmacıların da belirttiği gibi göç eden her toplumun kendine has özellikleri ve geldikleri toplumda bu özelliklere ilişkin ihtiyaçları bulunmaktadır. Sosyal hizmet uzmanı göçmen bir müracaatçı ile görüşmeden önce onun içinde bulunduğu durumu, bütün boyutları ile ele alabilmelidir. Sosyal hizmet uzmanı hem göçmenin geldiği hem de göç edilen toplumun özelliklerini bilerek mesleki müdahalesini gerçekleştirmelidir. Bu kapsamda göç alanında çalışan sosyal hizmet uzmanı kültürel yetkinlik becerisine sahip olmalıdır (Akbaş, Zubaroğlu Yanardağ ve Yanardağ, 2010).

Göçmenlerin ihtiyaçları geldikleri yere ve sosyo-kültürel yapılarına göre çeşitlenebilmektedir. Ancak ilk etapta temel ihtiyaçlar ve haklara olan talep karşımıza çıkmaktadır. Bu temel ihtiyaçlar ve haklar eğitim, sağlık, barınma, çalışma ve psikolojik ihtiyaçlar olarak sıralanabilir (Akbaş, Zubaroğlu Yanardağ ve Yanardağ, 2010). Göçmenlerin ihtiyaçları çeşitlilik gösterse de sosyal hizmet müdahalesi bütüncül olmalıdır. Göçmenlerin ve sığınmacıların hak temelli hizmete erişimleri için sosyal hizmet uzmanı sorunları bütüncül olarak ele almalı ve tüm yönleriyle bu sorunları irdeleyerek, göçmen ve sığınmacının kaynaklara ulaşımını sağlamalıdır. Sosyal hizmet yaklaşımları bağlamında, göçmenlere ve sığınmacılara yönelik müdahalelerde, sosyal hizmet uzmanı birçok disiplinden faydalanmak zorunda olmakla beraber müdahalelerini bütüncül olarak gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Göç durumunda insanlar bu zorlu süreçle başa çıkmak için depresyon, şok geçirme, reddetme, saldırganlık, suça yönelme ve intihar girişimi vb. çeşitli psiko-sosyal tepkiler verebilmekteler. Göç alanında yapılan araştırmalarda sosyal hizmetin bu alanda birçok sorun çözücü rolünün olduğu ortaya çıkmıştır. Bireylerin sorunlarını çözmeye yönelik olarak; danışmanlık, savunuculuk, güçlendirme, bütünleştirme ve kaynaklara ulaştırma önde gelen sosyal hizmet uzmanı rolleridir (BMMYK, 1994). Sosyal hizmet disiplini tüm bu roller kapsamında çalışırken mesleki müdahalesinin boyutları, ekosistem bağlamında mikro, mezzo ve makro olarak üç ana boyutta olmaktadır.

Göçmenlere ilişkin sosyal hizmet çalışmalarında bireyin kendi kendine yetebilirliğini, güçlendirilmesini mikro düzeyde yapılan sosyal hizmet uygulamaları sağlamaktadır. Bu hususta bireysel psikolojik çalışmaların da bireyin gelişimine etki edebileceği bilinmesi gereken bir durumdur. Mezzo düzeyde Sosyal hizmet müdahalesinde ise aile ve çeşitli toplumsal gruplarla eğitim, sağlık, ekonomik ve psikolojik alanda çeşitli çalışmalar yürütülerek, bireyin sorunlarının çözülmesini hedeflemektedir. Makro düzeyde ise göçmen adına bireysel hakların savunuculuğunun yapılması ve sosyal politikaların üretilmesi oldukça önemlidir. Göçmenlere yönelik yapılan örgütlenme çalışmalarının makro düzeyde yapılması, sorunların çözümünde büyük katkı sağlayacaktır (Beter, 2006). Bu yaklaşımdaki amaç göçmenlerin kendi sorunlarını çözebilir hale gelmelerini, tekrar aynı sorunla karşılaştıkları takdirde bu sorunu çözebilir yetiye sahip olmalarını sağlamaktır. Burada göçmenlerin ihtiyaçları karşılanırken aynı zamanda güçlenmeleri de hedeflenmektedir.

Göçmenlerin sorunlarına kalıcı çözüm bulmanın üç temel adımı vardır. İlk çözüm göç ettikleri coğrafyanın sorunlarına dönük çalışmalar üretmek ve ardından göçmenlerin geldikleri ülkeye gönüllü olarak dönmelerini sağlamaktır. İkincisi ise göçmenin gittiği ülkede kendi sorunlarını çözebilir duruma gelmeleri yönünde çalışmaktır. Kendilerine yetebilir hale gelmek çözüm odaklı bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Üçüncüsü ise göç edilen ülkede bütünleşmeleri sağlanamamış ve gönüllü geri gitme hedefine ulaşamamışsa, üçüncü bir ülkeye göç etme kriteri sağlamayı hedeflemektir (Gedik ve Ünal, 2022). İşte bu mesleki müdahaleler sosyal hizmetin göç alanında çalışırken, mesleki yetkinliğini ortaya çıkarmada faydalanabileceği temel argümanlardır. Sosyal hizmet disiplininin göçmenlerin sosyal uyum sürecinde mesleki yaklaşımlarını kullandığı takdirde oldukça etkili olduğu söylenebilir. Böylece sosyal hizmet çalışmaları ve müdahaleleri ile göçmenlerin toplumla bütünleşmeleri ve toplumda kabul görmelerini sağlanabilir. Göçmenlerin yerel halkla temasa geçmeleri, çevreleriyle iletişim kurmaları, kültürel ve sosyal normları öğrenmelerinde sosyal hizmet disiplini bireysel, grup ve toplumsal düzeyde danışmanlık sağlayabilmektedir. Buradan yola çıkarak göçmenlerin temel hak ve hizmetler çerçevesinde topluma uyumu için Türkiye’de göç yönetimi ve sosyal hizmet ilişkisi aşağıda ele alınmıştır.

2.1. Türkiye’de Göç Yönetimi ve Sosyal Hizmet

2011 yılında başlayan Suriye’den Türkiye’ye doğru kitleler halinde gerçekleşen göç sonrası, sosyal hizmet ve göç ilişkisi küresel bir boyutta acil bir durum olarak karşımıza çıkmıştır. Sosyal hizmet bağlamında göç ve göç yönetimi özellikle insan hakları boyutuyla yeniden yapılanmayı bekleyen bir konu olarak güncelliğini korumaktadır. Göçmenlerin yaşamlarını idame ettirmeleri ve temel ihtiyaçlarını karşılamaları ile iyilik hallerini artırmaları sadece kamusal bir mevzu olmayıp, aynı zamanda yaşadıkları toplumdaki kabulü ve sosyal uyumu da etkileyen bir husustur. Türkiye’de göç sürecinde temel ihtiyaçlardan sonra, kalıcı bir çözüm olarak uyumun sağlanması mümkün gözükmemektedir. Bunun gerekçelerine baktığımızda ise birçok faktör karşımıza çıkmaktadır. Göç eden nüfusun sayısının oldukça yüksek olması, kaynakların sınırlı olması ve göç eden nüfusun dil bilmemesi bu faktörlerin önde gelenleridir. Özellikle göçmenlerle çalışan STK’ların kaynaklarının kısıtlı olması ve proje temelli çalışmaların yapılması sosyal uyumun sağlanamaması yahut gecikmesinin temel nedenlerindendir. Diğer bir husus ise göç krizine yönelik çalışmaların zamanında başlamaması, ayrıca bu konunun uzun süreli politikalar gerektirmesi ve maliyetli olmasından kaynaklanmaktadır (Gedik ve Ünal, 2022). Göçmene yönelik yürütülen faaliyetler ele alınırken, göçmenin geldiği ülkedeki sorunlardan başlanarak, göç edilen ülkedeki sorunları ve uyumlarına kadar sistemli çalışmalar planlanmalı, koruyucu ve önleyici çalışmalar yapılmalıdır.

Sosyal hizmet disiplini biyo-psiko-sosyal varlık olan insanın ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir disiplin olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda sosyal hizmet uygulamaları göç yönetiminde sadece ekonomik sorunlarla ilgilenmemektedir. Disipliner sosyal hizmet uygulamaları göçmen ihtiyaçlarının karşılanmasında bütüncül bir yaklaşımla, kişi, grup ve toplumların bütün ihtiyaçlarını kapsayacak şekilde; psikolojik, sosyal, dini ve manevi ihtiyaçları da ele alarak, sorunların çözümüne odaklanmaktadır. Ancak günümüzde göç alanında çalışma yürütüldüğünde, yoğunlukla göçmen sorunları maddi yönüyle ele alınmakta, göçmenin psiko-sosyal yönü göz ardı edilmektedir (Altun ve Birinci, 2015). Türkiye’ye düzensiz olarak yoğun şekilde göç uzun süredir devam etmektedir, bu sürecin uzunluğu ve göçün yoğunluğuna baktığımızda göç yönetimi ile ilgili disiplinler arası yaklaşımın önemi ortaya çıkmaktadır. Özellikle göçün karmaşıklığı ve çok yönlü oluşu nedeniyle sosyal hizmet yaklaşımlarını da kapsayan politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Sosyal hizmet mesleği bu

disiplinler arası çalışma pratiğinde, bir ağ gibi bütün disiplinlerin koordinasyonunu sağlayarak sığınmacıların sorunlarının çözümünde etkin rol alabilir.

Türkiye’deki göç yönetimi ve sosyal hizmet arasındaki ilişki göçmenlerin toplumsal uyumunu kolaylaştırma ve sorunlarının çözümü hususunda iş birliğini kapsamaktadır. Ancak bu ilişkinin daha fazla geliştirilmesi ve güçlendirilmesi göçmenlerin bireysel, grup ve toplumsal sorunlarının çözümü hızlandıracaktır. Bu kapsamda aşağıda sosyal uyum ve göç konusu ele alınarak, doğru sosyal uyum tanımının ne olduğu irdelenip akabinde ayrımcılık çerçevesinde doğru tanımın önemi tartışılmıştır.

3. Ayrımcılık Riskine Karşı Çokkültürcü Sosyal Hizmet

Çokkültürlülük göçmen grubu ve yerel toplumun çift yönlü bütünleşmesi gerekliliğini esas alır. Bu yaklaşım her toplumun kendine özgü bir uyum sürecinden geçtiğini ve her toplum için aynı şekilde uygulanacak bir uyum sürecinin olmadığını vurgulamaktadır (Modood, 2014). Bu kapsamda çokkültürlülük yaklaşımı her toplumun farklı olduğundan yola çıkarak, göçmen grupların uyum süreçlerinin değişebileceğinden hareketle, yerel toplumla aidiyet oluşturma yöntemlerinin çeşitlenmesini savunur. Çokkültürcü yaklaşımla farklı uyum yöntemlerinin varlığının kabul edilmesiyle, bu yaklaşımın uygulanmasıyla ancak göç eden toplumun yerel halkla bütünleşme süreci daha da kolaylaşabilmektedir. Bu şekilde göç eden nüfusun, yerel toplumla olan aidiyet duygusu çokkültürlü toplum yapısında kalıcı olabilmektedir. Çokkültürcü toplumların aksine asimilasyonist toplumlarda göçmenin getirdiği farklılıkları yerel toplum içinde eritme durumu, uyum için baskı oluşturur ve gerçekçi bir bütünleşme sürecinden bahsedilemez. Çokkültürcü yaklaşım göçmenin çoğulcu bir toplumda, kültürel, bedensel, dilsel, etnik, dinsel, cinsel farklılıklar temelindeki kimlik ve aidiyetlerin kabulüne ve bireylerin veya grupların bu tür farklılıklarından dolayı negatif ayrımcılığa maruz kalmalarının önlenmesine yönelik bir kimlik ve aidiyeti vurgulamaktadır, bu şekilde toplumsal uyum sağlanmaktadır (Anık, 2012: 76-77). Çokkültürcü yaklaşım farklı kökenden gelen grupların farklılıklarını koruyarak yerel topluma uyum sürecini vurgulasa da uygulamalar bu şekilde ilerlememektedir (Göker, 2015: 82). Bu kapsamda göçmen nüfustan beklenen durum şartları belirlenmiş, farklılık istenmeyen ve çoğu zaman ötekileştiren bir uyum sürecidir. Bu yaklaşım yerel toplum ve göçmenin uyum süreçlerini sekteye uğratmakta, farklılıkların zenginliğini göz ardı etmektedir. Bu şekilde ortaya çıkan anti-çokkültürcülük yaklaşımları kişilerin ayrımcı müdahalelere maruz kalmasına ve toplumdan dışlanmasına neden olmaktadır. Çokkültürcülük uygulanmadığı taktirde ayrımcılık ve dışlanmanın ortaya çıkması kaçınılmaz olmaktadır.

Uyum ve bir alt kategorisi olan sosyal uyum uygulama ve politikalarına baktığımızda, ülkeler açısından bu politikalar oluşturulurken, bu politika ve uygulamaların maliyetli olduğu karşımıza çıkmaktadır. Ancak ülkeler huzurlu bir geleceğe yatırım yapmak istiyorsa uzun vadede uyum politikalarını çokkültürcü yaklaşım ile ele alması ve uygulaması gerekmektedir. Sosyal hizmette çoğulculuğun zemininde karşılıklı saygı ve kabul faktörlerinin bulunduğu ortamda, birlikte yaşam ve huzurlu bir gelecek için umut veren bir disiplin olarak faaliyet yürütmektedir (Erdoğan, 2018). Bu anlamda Sheafor ve Horejsi’nin (2016) belirttiği gibi sosyal hizmet uzmanları göç etmenin beklentileri ile gerçekleri arasındaki farklılıkları, göçün oluşturduğu muhtemel stres düzeyini, geride kalanlar üzerindeki muhtemel etkilerini düşünmesi ve anlayıp özümseyebilmesi için göçmenlere yardımcı olurlar. “Asıl kültürün önemli elemanlarını korurken yeni çevreye uyum sağlamanın gerilimi”ni (Sheafor ve Horejsi, 2016: 616) aşmada çokkültürcü sosyal hizmet çalışmaları yapan sosyal hizmet uzmanları etkili olacaklardır. Ayrımcılık riskinin ortadan kaldırılmasında, çokkültürcü sosyal hizmet uygulamaları göçmen ve yerel halkın bütünleşmesi ve sosyal uyumun sağlanmasında başat rol oynayabilir.

Sosyal hizmet disiplini sosyal adaleti sağlamak için dezavantajlı, incinebilir, baskı altındaki birey ve gruplarla beraber yahut onlar adına toplumsal değişimi yapabilmek için müdahalelerde bulunmaktadır. Dezavantajlı gruplardan biri olan göçmenler, mülteciler ve sığınmacılarla sosyal hizmet çalışmasında sosyal uyumun sağlanmasında meslekî yetkinliğini geliştiren sosyal hizmet uzmanları bu alanda söz sahibi olmuşlardır. Çünkü sosyal hizmet disiplini ayrımcılığa maruz kalmanın göçmen için geldiği topluma uyumunu engellediğini ve yeni bir stres kaynağı olabildiğini bilerek hareket etmektedir.

Sosyal hizmet uygulamasında ayrımcılığın önlenmesi için ayrımcılık karşıtı yaklaşım oldukça önemli bir yer kaplamaktadır. Ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet uygulamalarında kişinin yeti yitiminin, yaşının, toplumsal cinsiyetinin, sosyal sınıfının, toplumsal statüsünün ve ırkının kişiyi dezavantajlı

duruma düşürmemesi gerektiğini savunulmaktadır. Ancak günümüzde ayrımcılık dünya genelinde yoğun olarak yaşanan bir durumdur. Avrupa komisyonunun yaptığı araştırma sonucunda Avrupa’da yaşayanların %64’ünde etnik kökeni kapsayan ayrımcılığın görüldüğü, %33’ünde ise dini inanca karşı ayrımcılığın kişilerin iş hayatına girişinde dezavantajlı duruma gelmesine neden olabileceği ortaya çıkmıştır (Eurobarometer on Discrimination, 2015).

Sosyal hizmet mesleği alanda dezavantajlı bireylerle çalışmakta bu kapsamda bireylerin yaşlı, engelli, kadın, erkek, çocuk, LGBTQ, göçmen, kronik hastalığa sahip vb. durumlarından dolayı dezavantajlı duruma gelmemeleri, bu kişilerin sorunlarının çözülmesi ve güçlenmeleri için çalışmalar yürütmektedir. Bu kişilerin sahip oldukları bir veya daha fazla dezavantajlılık nedeniyle kaynaklara erişememe riskiyle karşı karşıya oldukları bilinmektedir. Sosyal hizmet disiplini ayrımcılık ve önyargı konusunda bilinç yükseltme ve farkındalık artırıcı bireysel ve grup çalışmalarının düzenlenmesini hedeflemektedir. Bireyler bir grup ya da toplum içinde ayrımcılığa maruz kaldıklarında kendilerini “güçsüz ve kurban” olarak görmektedirler. Dolayısıyla bu bireylerle sosyal hizmet müdahalesi çerçevesinde çalışmak ve onların bu yaşadıkları duruma eleştirel bakmalarını sağlayacak beceriler edinmelerini sağlamak önemlidir. Ayrıca yine bu bireylerle çalışırken hem mikro düzeyde ayrımcılığın sonuçlarının ortadan kaldırılması hem de makro düzeyde ayrımcılığı önleme politikaları geliştirerek sosyal hizmet uygulamalarındaki savunuculuğun yapılması sağlanabilir. Sosyal hizmet müdahalesinden yararlananların arasındaki ilişki düzeyi de incelenerek ayrımcılık hususunda analizler yapılmalı ve hizmete erişemeyenler baz alınarak hizmetler sürekli geliştirilmelidir. Bu kapsamda toplumun her kesiminde potansiyel bir risk unsuru olarak bulunan ayrımcı pratiklerin nasıl her dönemde tekrarlandığı da ele alınarak, önlemeye dair çalışmalar ve politikalar ortaya konmalıdır. Bu minvalde ayrımcılığa maruz kalan kişi ve gruplarla çalışmada sosyal hizmet disiplinin başlıca çalışma alanlarından. Sosyal hizmet eğitiminin amaçlarından biri de kişinin benlik algısını geliştirmek, bireysel ve kültürel farklılıklara saygı duymasını sağlamaktır. Dolayısıyla baskı altında bulunan birey ve grupların güçlenmesi ve ihtiyaçlarının giderilmesi önemli bir durumdur (International Association of Schools of Social Work/ IASSW, 2004). Ancak sosyal hizmet profesyonellerinin kişisel önyargılarının olması bu sayılanların yapılmasının önünde bariyer oluşturmaktadır. Bu nedenle öncelikle sosyal hizmet uzmanlarının kendi ayrımcı tutum ve önyargılarından arınması gerekmektedir. Kişilerin, grupların ve toplulukların karşılaştıkları ayrımcılığın ortadan kaldırılması için sosyal hizmet çalışanları kolaylaştırıcılık, lobicilik, savunuculuk, bağlantı kuruculuk gibi rollerini ve meslekî becerilerini kullanmaktadırlar. Sosyal hizmet disiplini ayrımcılığa maruz kalanların başvuruda bulunabilecekleri yapılar geliştirerek, kişilerin mağduriyetlerinin ortadan kalkmasını sağlamalıdır. Bu kapsamda sosyal hizmet uzmanları ulusal ve uluslararası alanda mevzuat ve pratik bilgisini sürekli geliştirerek meslekî uygulamalarında kullanmalıdırlar.

3.1. Sosyal Uyum ve Ayrımcılık Riski Karşısında Çokkültürcü Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Uygulamaları

Yukarıda da değindiğimiz üzere çokkültürlü sosyal hizmetin alanda birey ve toplumu, ayrımcılığa maruz bırakmadan, farklılıklarını baz alarak müdahale becerisi gerektirmektedir. Bu kapsamda bunun sağlanabilmesi adına çokkültürcü sosyal hizmet belirli unsurlara dikkat etmelidir. Bu unsurlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Toplumlar hızla çokkültürlü bir yapı kazanmaktadır,
- Sosyal hizmet mesleği çokkültürlü toplumlarla daha fazla çalışma pratiği kazanmaktadır,
- Sahada çalışırken çokkültürlü toplumların ihtiyaçlarının tespiti ve değerlendirilmesi daha zorlayıcı ve karmaşıktır,
- Çokkültürcü sosyal hizmet uygulaması, bulunduğu ülkedeki sosyo-politik sistemin durumuna göre ayrılıkçı yahut da asimilasyoncu yaklaşımlara uğrama riski bulunmaktadır,
- Çokkültürcü sosyal hizmet uygulamasına duyulan ihtiyaç, çokkültürcü toplum olmakla beraber büyümektedir (Padilla, 1997).

Bu unsurlar beraberinde kültürün dini ve ırkı olmadığı gerçeğiyle beraber toplumların kültürel özelliklerini değerlendirirken, kültürün “bireyin öznel(l)iğinin sosyal alanda karşılık bulduğu bir alan olarak” tanımlaması ayrımcılığın ortaya çıkmaması için başat unsurlardandır. Kültürü bu şekilde tanımlayarak ancak siyasal, toplumsal ve diğer haklara eşit katılım ve ulaşımı sağlayabiliriz (Özgür,

2010). Yukarıda da değinildiği üzere çokkültürcü sosyal hizmet uygulamalarının önemi toplumun temel dinamiklerini baz alarak, farklılıkların ayrımcılığa ve dışlanmaya neden olmasını engelleyerek meslekî müdahalede bulunmak önemlidir. Bu kapsamda toplumun pratiklerine ve yapısına irdelleyerek, her toplumun farklı olduğunu bilinenerek gerekli aksiyonlar alınmalıdır.

3.1.1. Çokkültürcü Sosyal Hizmet Bilgi ve Beceri Temeli

Çokkültürlü sosyal hizmet uygulamasının kapsamında, saygı, hoşgörü ve kabul bulunmaktadır. Kültürel duyarlılık bilgisine sahip meslek elemanları müracaatçıların kültürel dünyasını öğrenmeye istekli ve sosyal hizmet değerlerini uygulamaya aktarabilen kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Çokkültürlü sosyal hizmetin bilgi temelini başında kültür bilgisi gelmektedir. Kültür bilgisinin kapsamına baktığımızda farklı grupların dünya görüşleri, iletişim kalıpları, inanç sistemleri ve değerler hakkında bilgiyi kapsamaktadır (Akbaş, Zubaroğlu Yanardağ ve Yanardağ, 2010).

Çokkültürlü sosyal hizmetin beceri unsurlarına göz attığımızda farklı bakış açılarının olduğu görülmektedir. Costantine ve diğerleri (2007) beceriyi tanımlarken, farklı gruplara yönelik bilgiden faydalanırken kültürel bilgiden yararlanabilme olarak açıklamaktadır. Sodowsky ve diğerleri (1994) kültürel beceriler, değer ve bilgi arasındaki ilişkiyi vurgulayarak değer ve öz farkındalığın bilgi ve beceriyi geliştirebileceğini söylemişlerdir. Bununla birlikte duygusal ve tutumsal bileşen olarak değer ve öz farkındalığın anlayışı da kapsayarak bilgi ve beceriden ayrılabilceğini ifade etmişlerdir.

Weaver ise kültürel yetkinliği olan sosyal hizmet uygulayıcılarının iki temel becerisinden bahseder. Bunlar genel beceri olan; problem çözme ve iletişim becerisi olarak sıralanmaktadır. Kültürel yetkinlik becerisine sahip olan meslek elemanları, çokkültürcü sosyal hizmet uygulamasını güçlendirmekte ve empatinin oluşmasını sağlamaktadırlar. Çokkültürcü sosyal hizmet uygulaması gerçekleştirmeye çalışan sosyal hizmet uzmanı, bu kapsamda haklarından faydalanamayan birey veya toplumların hizmetlere ulaşmasını sağlarken sosyal adalet kapsamında toplulukların güçlenmesini de sağlayarak güçlendirme yaklaşımını kullanmaktadırlar (Akbaş, Zubaroğlu Yanardağ ve Yanardağ, 2010).

Waver'ın kategorik olarak ayırdığı ikinci beceri ise önleyici becerilerdir. Bu becerilerin tümüne baktığımızda; sessizlik, dinleme, sabırlı olma ve hoşgörü olma becerisi gelmektedir. Sosyal hizmet uzmanları çokkültürcü toplumlarla çalışırken sağlıklı iletişim kurarak karşı tarafı anlama, iletişimde kültürel nedenlerle oluşan direncin ortadan kalkması için bu beceriden faydalanmalıdır. Çokkültürcü sosyal hizmet uygulamaları gerçekleştiren sosyal hizmet uzmanları kültürel yetkinliğe ulaşmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları ait olmadığı kültürden bir müracaatçı ile çalışırken, müracaatçının kültürü hakkında bilgi, beceriye sahip ve duygusal değişimi üstlenecek konumda olmalıdır. Sosyal hizmetin temelinde bulunan bu bilgi ve becerilerle çalışan meslek elemanı farklı kültürlere müdahale planı uygularken gerekli desteği sağlayabilir.

Kültürler arasında eşitlik, insana saygı ve adalet gibi değerleri sağlayarak, farklı kültürlerden gelen insanların sorunlarını çözmeyi hedefleyen çokkültürcü sosyal hizmet bu amaçla sahada birçok bilgi ve beceriye sahip olmak durumundadır. Bu kapsamda temelde; kültürel yetkinlik, kültürel değerler ve normlar, iletişim becerileri ve çokkültürcü yöntem becerilerine sahip olmayı gerektirmektedir.

3.1.2. Çokkültürcü Sosyal Hizmetin Mikro, Mezzo ve Makro Düzeyde Uygulamaları

Çokkültürcü sosyal hizmet yaklaşımı farklı kültüre ait birey, grup ve toplulukların ihtiyaç ve değerlerini gözeterek, sosyal hizmet uygulama ve politikalarını çeşitlendirmeyi amaçlayan bir uygulama modeli olduğu makale boyunca ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Sosyal hizmet uzmanları farklı köken ve kültüre sahip grupların sosyal, psikolojik ve ekonomik ihtiyaçlarını anlamak ve çözümler sunmak için müdahalesini yürütmektedir. Çokkültürcü sosyal hizmet kültürel farklılıkların anlaşılması ve değerine odaklanmaktadır. Bu kapsamda sosyal hizmet müdahalesini kültürel çeşitlilik ile ilgili farkındalık oluşturma, kültürel farklılıkları anlamak, bireylerin kültürlerini anlatmak için fırsat yaratmak gibi çalışmalar yürütürler. Bu hususta sosyal hizmetin çokkültürcülük adı altında kültürel danışmanlık, kültürlerarası eğitim, iletişim ve kültürel uyum programlarının yapılması beklenmektedir (İrman ve Umayahara, 2012; Daley ve Wingard, 2015; Healy, 2012; Ortega, 2014).

Sosyal uyum ise bir toplumun üyelerinin birbiri ile uyum içinde yaşamasını hedeflemektedir. Tam da bu hususta uyum gerçekleşmediğinde ayrımcılık ve dışlanma riski ortaya çıkmaktadır. Bu riski ortadan kaldırmak için sosyal hizmet disiplini kültürel çeşitlilik ve farklılıkların kabulü hususunda

göçmen grupların ihtiyaçlarına yönelik sosyal hizmet uygulamalarının uygulanmasını sağlamaktadır. Ayrımcılık riski karşısında sosyal hizmet çokkültürcü uygulamasıyla müdahale planı uygulayarak sosyal uyumu sağlamaya çalışmaktadır. Bu yaklaşım farklı kültürdeki birey ve grupların ihtiyaçlarının anlaşılması ve sorunlarının çözülmesi için etkili bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal hizmet disiplini sosyal uyumun uygulanmasında rol alırken ayrımcılık riskiyle sıklıkla karşılaşabilmektedir. Bu kapsamda sosyal hizmet disiplini mikro, mezzo ve makro düzeyde uygulamalarıyla bu ayrımcılığı ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. (İrman ve Umayahara, 2012; Daley ve Wingard, 2015; Healy, 2012; Ortega, 2014).

Mikro düzeyde yapılan uygulamalar;

Sosyal hizmet müdahalesi mikro düzeyde birey ve ailesine odaklanmaktadır. Bu boyutta göçmen topluluktaki birey ve ailelerin kültürel farklılıklarını anlamak, göçten kaynaklanan bireysel ve ailesel ihtiyaçlarını karşılamayı ve sorunlarını ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Bireyin geldiği topluma olan sosyal uyum sürecinin sağlanmasında bireyin sosyal uyum sürecindeki ihtiyaçlarının tespiti, kültürler arası farkındalık yaratmak, kültürler arası becerileri arttırmak, çeşitli kültürel kaynaklara erişimi sağlamak ve bireysel danışmanlık sağlamak gibi mikro düzeyde müdahaleler uygulamaktadır. Burada sosyal hizmet disiplini mikro düzeydeki, eğitim programları, bireysel danışmanlık, kaynağa yönlendirme, terapi ve destek grupları hizmetlerine ulaşarak bireyin ayrımcılığa maruz kalmasını önlemeyi hedeflemektedir (İrman ve Umayahara, 2012; Daley ve Wingard, 2015; Healy, 2012; Ortega, 2014).

Mezzo düzeyde yapılan uygulamalar;

Bu düzeyde sosyal hizmet müdahaleleri topluma yönelik uygulamaları kapsamaktadır. Sosyal uyumu sağlayarak ayrımcılığın ortadan kalkması için profesyoneller bu düzeyde; topluluklar arasında dayanışma, iş birliği, kaynakları paylaşma ve topluluk düzeyinde farkındalık arttırmayı hedeflemektedir. Bu düzeyde çalışan meslek elemanları kültürel farklılıkları anlamak, grup dinamiklerine uygun sosyal uyum müdahalesi planlamaktadırlar. Yine sosyal ağlar, grup çatışmaları, yerel liderlik eğitimleri, kültürler arası iletişimi kolaylaştırmak, kültürel farkındalığı arttırmak, kültürel çatışmaları önlemek, kültürel iş birliğini teşvik etmek, topluluk organizasyonları ve çeşitli kültürel gruplara erişim sağlamak gibi rollerini üstlenmektedir (İrman ve Umayahara, 2012; Daley ve Wingard, 2015; Healy, 2012; Ortega, 2014).

Makro düzeyde yapılan uygulamalar;

Bu düzeyde meslek elemanları sosyal hizmet politikaları, programlarını kültürel çeşitlilik ve farkındalık çerçevesinde planlayarak uygulamaya çalışmaktadırlar. Bu kapsamda sosyal hizmet politikalarının kültürel çeşitliliğe uygun olması, kültürler arası çatışmaları engellemek, iş birliğini teşvik etmek, toplumsal değişimin çokkültürcü olmasını sağlamak ve kültürlerarası sorunların çözümünü ele alan program ve kampanyaların oluşmasını sağlamaktadır. Sonuç olarak bu düzey politika ve stratejik plan çerçevesinde çokkültürcü uygulama için finansal kaynak geliştirme, yasal düzenlemelerde değişiklik yapma, politika önerileri geliştirme ve kamuoyu desteği oluşturmayı amaçlamaktadır (İrman ve Umayahara, 2012; Daley ve Wingard, 2015; Healy, 2012; Ortega, 2014).

Sonuç ve Öneriler

Sosyal hizmet uzmanları bugün birçok farklı alanda mikro, mezzo ve makro düzeyde hizmet sunmaya çalışmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları çalışma yürütürken bir disiplin olarak mesleğin getirdiği uygulama becerileri çerçevesinde hizmet sunumunu profesyonel bir şekilde gerçekleştirmektedir. Özellikle göçmen nüfusla yürütülen çalışmalarda ayrımcılık karşıtı yaklaşımla ve çokkültürcü sosyal hizmet uygulamaları becerisine sahip olarak alanda çalışma yürütmek esastır. Bu kapsamda da sosyal hizmet uzmanları göç alanında çalışırken kültürel yetkinliğe sahip olmalıdır. Bu şekilde ancak çalıştığı nüfusa sunulan hizmetin anlamlı ve faydalı olmasını sağlayabilir. Kültürel yetkinlik bilgisiyle çalışacağı göçmen nüfusun bulunduğu durumun detaylı analizi ve gelinen toplumla olan etkileşimlerinin değerlendirmesi yapılabilir. Bu yaklaşım çerçevesinde ilerleyen sosyal hizmet uzmanı göçmen nüfusun tüm kültürünü kabul etmek durumunda değildir, sempaticden kaçınarak empatik bir yaklaşımla profesyonel bir çizgide ilerleyebilmelidir. Ancak çokkültürcü yaklaşımın uygulanmasıyla beraber toplumda hâkim olan kültürün 'azınlık' durumundaki kişilere, baskın kültürün dayatılmasının önüne geçilebilir. Bu dayatmaların önüne geçtiği takdirde göçmen için ayrımcılık riskini ortadan

kaldırmayı başarır. Ancak sosyal hizmet uzmanları göçmen gruplarla çalışırken elindeki araçların herkes için aynı şekilde fayda sağlayamayacağını bilerek hareket edebilmelidir. Çokkültürcü sosyal hizmet uygulaması kapsamında meslek elemanları çokkültürcü yaklaşımla göçmen grubu yakından tanıyarak ve yapacağı çalışmanın onlar üzerindeki etkisini ölçebilmelidir.

Bugün Türkiye’de milyonları aşan göçmen nüfusunun on yıldan fazladır yerleşimi söz konusudur. Bu kapsamda göçmenler için artık sosyal uyum konusu çözülmeyi bekleyen elzem bir durum olarak karşımızda durmaktadır. Çokkültürcü sosyal hizmet göçmenlerle sosyal uyum hususunda çalışırken yapılan çalışmaların insan haklarına uygunluğunu irdelemelidir. Çokkültürcü yaklaşımın literatürde sosyal hizmet açısından olumlu ve olumsuz yönlerine odaklanılmış, kişilerin sosyo-kültürel yapısındaki farklılıkların gözetilerek hizmet sunulması hedeflenilmiştir. Ancak literatürde değinildiği üzere göçmenin ‘farklı’ olarak ele alınması, onun hizmetlere ulaşmamasına ve ayrımcı tutumlara maruz kalmasına neden olmamalıdır. Farklılık çeşitlilik bağlamında ele alınmalı ve bu çeşitliliğin toplumsal kabulle sonuçlanması sağlanmalıdır. Aksi halde farklılık olarak nitelendirilen şey ayrımcılığa yol açmakta, bu şekilde göçmenin topluma yabancılaşması sağlanmaktadır. Çokkültürcü sosyal hizmet sosyal uyum kapsamında da çeşitliliği ele alarak, sosyal uyumun iki toplumun karşılıklı uyumu ve bütünleşmesini gerçekleştirecek şekilde müdahale, politika ve uygulamalar sunmalıdır. Aksi halde çokkültürlülük yaklaşımı göçmen nüfusun farklılıkları ile ele alarak onu toplumun diğer kesimlerinden ayrı tutarak, ayrımcılığa maruz kalma, yalnızlaştırma ve gettolaşma riski ile karşı karşıya bırakabilir. Tam da bu hususta çokkültürcü sosyal hizmet uygulaması önem kazanmaktadır. Sosyal uyum, iki toplumun karşılıklı uyumunu kendi bağlamlarında hedeflerken çokkültürcü sosyal hizmet uzmanları bu farklılıkları ve benzerlikleri iyi analiz ettiği takdirde sosyal uyumun gerçekleşmesi mümkün olabilmektedir. Çokkültürcü sosyal hizmet uzmanlarının bu analizi hem meslek elemanlarına hem de politika yapıcılara iyi bir veri sağlamaktadır.

Özellikle makro düzeyde yapılan sosyal uyum politikalarının göçmenlerin güçlenmesi ve toplumla bütünleşmesine olan katkısı değerlendirmelidir. Bu kapsamda mikro ve makro düzeyde sunulan sosyal uyum politika ve programları göçmenin sosyal uyumunu kolaylaştırmayıp, toplumla bütünleşmesini sağlamıyorsa bu sorunun çözümü hususunda çokkültürcü sosyal hizmet, sosyal uyum kapsamında gerekliliğini yerine getirecek uygulamalar için savunuculuk yapmalıdır.

Kaynakça

- Ager, A. ve Strang, A. (2008). Understanding Integration: A Conceptual Framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166–191.
- Anık, Mehmet (2012). *Kimlik ve Çokkültürcülük Sosyolojisi*, Açılım Yay., İstanbul.
- Akbaş, E., Zubaroğlu ve Y. M., Yanardağ, U. (2010). “Göç ve Sosyal Hizmet”, İ. Ü. Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, Sosyal Hizmet Lisans Tamamlama Programı. 134-142.
- Altun, F. ve Birinci M. (2015). “Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Uygulamalarının Göç Yönetimi Bağlamında Değerlendirilmesi”.
- Alba, Richard, (2005). Bright vs. Blurred Boundaries: Second-generation Assimilation and Exclusion in France, Germany, and the United States, in: *Ethnic and Racial Studies* 28, 20-4.
- Avcı, M. (2006). Ergenlikte toplumsal uyum sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 39-63.
- Berry, J. W. (1997). Lead Article- Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology*, 46(1), 5–34.
- Berry, J. (2001). A Psychology of Immigration. *Journal of Social Issues*, 57 (3), s. 615- 631.
- Beter, Ö. (2006). “Sınırlar Ötesi Umutlar: Mülteci Çocuklar” Ankara: SABEV Yayınları.
- BMMYK. (1994). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Kentsel Mülteciler İçin Sosyal Hizmetler, Cenevre.
- Carrera, S. (2006). A Comparison of Integration Programmes in the EU. Retrieved from https://www.files.ethz.ch/isn/20627/Comparison_Integration_Programs.pdf.
- Castles, S., Korac, M., Vasta, E., ve Vertovec, S. (2002). *Integration: Mapping the Field* (Home Office Immigration Research and Statistics Service).
- Constantine, M., S. Hage, M. Kindaichi ve R. Bryant. (2007). “Social Justice and Multicultural Issues: Implications for Practice and Training of Counselors and Counseling Psychologists”. *Journal of Counseling and Development*, 85, 24-29.
- Cuche, D. (2004). *Sosyal Bilimlerde Kültür Kavramı*, çev. Turgut Arnas, Bağlam Yay., İstanbul.
- Daley, A. ve Wingard, A. (2015). Strategies for Teaching Culturally Responsive and Transformative Family-centered Practice in Social Work. *Journal of Family Social Work*, 18(3), 230-250.
- Demirava, N. (2021). *Briefing-Immigration-Diversity-and-Social-Cohesion* (Oxford University). Retrieved from www.migrationobservatory.ox.ac.uk.
- European Council on Refugees and Exiles. (2005, July). *Towards the Integration of Refugees in Europe*. Retrieved from. https://ecre.org/wp-content/uploads/2016/07/ECRE-The-Way-Forward-Towards-the-Integration-of-Refugees-in-Europe_July-2005.pdf.
- European Commission. (2005). *Study on immigration, integration and social cohesion: Final report*. İçinde: European Commission Employment and Social Affairs DG(Ed.): Focus Consultancy Ltd., Erasmus University Rotterdam Faculty of Social Sciences.
- Eurobarometer. (2015). *Eurobarometer on Discrimination 2015: General Perceptions, Opinions on Policy Measures and Awareness of Rights*. Brüksel, Belçika: Avrupa Komisyonu.
- Erdoğan, M. M. (2018). *Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi* (1.Baskı). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erkal, M. E., (1998). *Social Integration*. Retrieved from.
- Erdoğan, M. M. (2020). *Suriyeliler Barometresi 2019*. Orion Kitabevi.
- Garcés-Mascareñas, B. ve Penninx, R. (Eds.) (2016). *IMISCOE research series. Integration Processes*

- and Policies in Europe: Contexts, Levels and Actors / Blanca Garcés-Mascareñas, Rinus Penninx, editors. Cham: Springer Open.
- Gordon, M., (1964). *Assimilation in American Life: The Role Of Race, Religion And National Origins*. New York: Oxford University Press.
- Göker, G., (2015). *Göç, Kimlik, Aidiyet: Kültürlerarası İletişim Açısından İsveçli Türkler*, Literatürk Yay., Konya.
- Healy, L. M. (2012). *International Social Work: Professional Action in an Interdependent World*. Oxford University Press.
- Higgins, E. T., Roney, C., Crowe, E. ve Hymes, C. (1994). Ideal Versus Ought Predilections for Approach and Avoidance: Distinct Self-Regulatory Systems. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, 276–286.
- International Association of Schools of Social Work. (2004). *Ethics in Social Work: Statements of Principles*. <http://ethics.iit.edu/ecodes/node/3934>. Erişim Tarihi 01.02.2014.
- İrman, D. ve Umayahara, M. (2012). Culturally Responsive Social Work Practice with Families. *Journal of Family Social Work*, 15(1), 32-48.
- Johnson, J. H., Farrell, W. C., ve Guinn, C. (1997). Immigration Reform and the Browning of America: Tensions, Conflicts and Community Instability in Metropolitan Los Angeles. *International Migration Review*, 31, 1055–1095.
- Kızılcılık, S., Erjem, Y. (1992). *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*, Günay Ofset: Konya.
- Kymlicka, W. (2015). *Çokkültürlü Yurttaşlık*, Çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yay., İstanbul.
- Modood, T. (2014). *Çokkültürcülük: Bir Yurttaşlık Tasarımı*, Çev. İsmail Yılmaz, Phoenix, Yay., Ankara.
- National Association of Social Workers. (2015). *NASW Standards for Cultural Competence in Social Work Practice*. Washington, DC: Author: NASW Press. <https://www.socialworkers.org/LinkClick.aspx?fileticket=7dVckZAYUmk%3D&portalid=0>
- Ortega, R. M. (2014). Multiculturalism and the Future of Social Work: Challenges and Opportunities for a Changing Profession. *Journal of Social Work Education*, 50(3), 435-448.
- Özgür, Ö. (2010). Çokkültürcü Sosyal Hizmet Eleştirel Bir Bakış. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi* 21(2).
- Padilla, Y.C. (1997). Immigrant Policy: Issues for Social Work Practice. *Social Work* 42(6), 595-606.
- Peters, K., Boldero, J., ve Kashima, Y. (2010). Regulatory Focus and Attitudes to Immigrants. *International Journal of Psychology*, 45(3), 190-201.
- Sassenberg, K., Kessler, T., ve Mummendey, A. (2003). Less negative = more positive? Social Discrimination as Avoidance or Approach. *Journal of Experimental Social Psychology*, 39, 48–58.
- Saygın, S. ve Hasta, D. (2018). Göç, Kültürleşme ve Uyum. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(3), 312-333.
- Shah, J. Y., Brazy, P. C. ve Higgins, E. T. (2004). Promoting us or Preventing Them: Regulatory Focus and Manifestations of Intergroup Bias. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30, 433–446
- Sheafor, B. W. ve Horejsi, C. J. (2016). *Sosyal Hizmet Uygulaması – Temel Teknikler ve İlkeler*. (D. B. Çiftci, Çev. Ed.). Ankara: Nika Yayınevi.
- Sözer, M. A. (2019). Göç, toplumsal Uyum ve Aidiyet. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(28), 418-431.
- Şahin, C., (2001). Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir

- İnceleme, G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(2), 57-67.
- Şahin ve Şimşek (2018). “Sosyal Uyum Sürecinde Göçmenler ve Ayrımcılık”. Türkiye'deki Uluslararası İlişkiler Dergisi. (15), 59-75.
- Şeker, B. D. (2015). Göç ve Uyum Süreci: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme. Göç ve Uyum İçinde Transnational Press London, 9-21.
- Şirin, A. N. (2012). 1989 Göçü ve Sonrası ile İlgili Türkiye’de Yapılan Sosyolojik Araştırmalarla İlgili Bir Değerlendirme. 89 Göçü: Bulgaristan’da 1984 89 Azınlık Politikaları ve Türkiye’ye Zorunlu Göç, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi. 397-422.
- Sodowsky, G.R.R.C., Taffe, T., Gutkin ve S.L. Wise (1994). Development and Applications of the Multicultural Counseling Inventory: A Self-report Measure of Multicultural Competencies. Journal of Counseling Psychology. 41, 137-148.
- TDK Sözlük Anlamı (2021, April 21). Retrieved from <https://sozluk.gov.tr/>
- Ünal R. ve Gedik M. (2022). Türkiye’de Göç Yönetimi ve Sosyal Hizmet Bakış Açısından Değerlendirilmesi. Toplumsal Politika Dergisi, 1(3), 52-70.
- Yanık, C. (2013), Etnisite, Kimlik ve Milliyetçilik Kavramlarının Sosyolojik Analizi, Kaygı. 20(1), 225-237.
- Weaver, H. N. (1999). Indigenous People and the Social Work Profession: Defining Culturally Competent Service. Social Work, May 1999, 44(3).